

تعلیمات تجارتمی

در بیست ماه قبل یعنی در اوایل افتتاح مدرسه عالی تجارت شرحی راجع باهمیت این اقدام و لزوم توسعه تعلیمات تجارتمی و تهیه تجار فاضل برشته تحریر در آورده و شمه نیز از اصول معلومانی که در آن مدرسه باید آموخته شود نگاشتیم. مقاله مزبور بر حسب تقاضای مدیر محترم مجله آینده تهیه و در آن مجله شریفه درج گردید (۱) اکنون ده سال است که تاسیس مدرسه تجارت از طرف نویسنده پیشنهاد و چندین پروگرام برای آن تهیه و تدوین شده تا بالاخره در اواخر سال ۱۳۰۴ بهمت اولیای امور وجود خارجی پیدا نمود. ولی این نکته را باید گفت که در آن وقت دقت لازم بعمل نیامد و بالنتیجه هنوز ثمراتی که منظور نظر بود تاکنون از آن گرفته نشده است. ولی ناچار ابتدای هرکاری همین طور است و معایب آن متدرجاً رفع می شود.

با کمال علاقه که نویسنده نسبت بحسن جریان و تنظیم امور مدرسه مزبور داشت چون بعلمی از ترتیب تاسیس و تشکیل و طرز تدریسات آن بی اطلاع ماند - نمیتواند دایر به عدم موفقیت آن مدرسه در پیشرفت کار در این مدت چیزی بنویسد ولی اکنون - مثل بیست ماه قبل - برای نویسنده فقط این نسلی و امید واری حاصل است که بهمت وزارت جلیله معارف در این موقع که مدرسه عالی تجارت یک دوره جدیدی را شروع مینماید تشکیلات و تدریسات آن واقعاً مفید و موافق صلاح و صرفه ملک و ملت خواهد بود.

(۱) مجله آینده شماره ۹۰۸ مورخه اسفند ۱۳۰۴ و فروردین ۱۳۰۵ صفحه ۵۵۶

در این عصر ترقی که غلبه و مظفریت همواره عاید آن ملتی است که بدناً ، معنأً و اقتصاداً بیشتر قوت دارد شك نیست که بسط و توسعه تجارت الزم و اهم عوامل اقتدار ملی بوده و بالطبع تعلیمات تجارتي در رأس کلیه تحصیلات باید واقع شود. ملل راقیه دنیا از دو قرن قبل باین نکته پی برده و در نتیجه زحمات و پیشرفت های خویش در این شاهراه ترقی خود را بمدارج عالیه ثروت و تمدن رسانیده اند. لذا شمه از پیشرفت تعلیمات تجارتي در اروپا بیان میشود

در ابتدا تعلیم و تربیت کلیه طبقات مردم در مدارس قدیمه صورت میگرفت - علما - ادبا - سیاستون - تجار - صنعتگران و سایر طبقات همه از يك منبع معرفت سیراب می شدند. تا قرن هفدهم میلادی که بواسطه توسعه اختراعات جدید و تکمیل صنایع و کشفیات جغرافیائی و بالجمله نظر به بسط احتیاجات حیاتی عصر حاضر لازم آمد که در اصول تدریس اصلاحاتی بعمل آید و متدرجاً هر قدر ملل بیشتر پیشرفت حاصل نمودند در تکمیل اصول تدریسات خود زیاد تر سعی و کوشش مبذول داشتند. چنانکه در مقابل مدارس قدیمه بدو مدارس ابتدائی و متوسطه برای تعلیم معلومات عمومی ایجاد گردید. در آلمان مدارس بنام « ره آل شوله ن » در فرانسه و بلژیک « لیسسه موده رن » در ایتالیا « انستیتوتو تکنیکو » در انگلستان « مودرن د پارنمنت » پای برصه وجود نهاد و ترتیب تعلیم و تربیت را از قالب غیر متناسب و ناهموار مدارس قدیمه بیرون آورده و طرز نوی در تدریس ایجاد نمود. ولی این مؤسسات هم بجهت تعلیمات اختصاصی کافی نبود. پس اشخاصی که مایل بتعلیم فنون تجارت بودند شروع بافتتاح مدارس

خصوصی و کلاسهای تجارتي نمودند تا بالاخره در نیمه قرن نوزدهم این قبیل مدارس با جدیتی بی نهایت روی بتزاید گذارد و در اندک مدت تشکیلات عظیمی برای تدریس تجارت بوجود آورد و اکنون کار بجائی رسیده است که حتی در مدارس متوسطه عادی بعضی مواد تعلیمات تجارتي اجباری و داخل پروگرام شده است. آیا سبب اینهمه جدیت در بسط تعلیمات تجارت چیست؟ باید دانست که دنیا با قدمهای سریعی رو بترقی گذارده و ملل بیدار برای جلب نفع و دفع ضرر با فعالیت مخصوصی در صدد اقدام بر آمده و در سر بازار های تجارت عالم بیک کشمکش و جدال واقعی مصادف شده بودند. پیشرفت در اینکار داناتی و بصیرت لازم داشت. قونسولها که تا آنوقت فقط غالباً وظایف سیاسی و قضائی را عهده دار بودند متدرجاً مأمور شدند که در امور تجارتي دخالت کرده و بازار های تازه برای ملل خود تهیه نمایند و درسایه حمایت و مساعدت دول برای پیشرفت مقاصد تجارتي نمایشگاهها و موزه ها و نمایندگی ها و انواع شرکت های صادرات و اقسام مؤسسات اقتصادی بوجود آمد. این مؤسسات همه محتاج بافرااد فاضل و دارای معلومات تجارتي بود. علاوه این نکته نیز کاملاً محرز شده که وجود تجار دانشمند در يك ملت نه فقط موجب توسعه تجارت میشود بلکه فکر و قرای ابتکاری آنها از هر جهت موحبات ترقی و تعالی آن ملت را فراهم می آورد. چنانکه می بینیم ملل تاجر و دریا نورد مترقی ترین ملل دنیا میباشند. چو افراد این قبیل ملل برای جلب نفع و بسط ثروت باقطار جهان رفته با ملل دیگر تماس و تبادل افکار نموده بسیاری از اوهام باطله خود را اصلاح و هزار گونه

افکار تازه پیدا میکنند باغلب زبانها آشنا میشوند و از ترقیات فکری و صنعتی ملل دنیا بهره ور میگرددند و لذا تجار مخصوصاً در هدایت ملت خود بشاهراه ترقی و تعالی همیشه مصدر خدمات شایان و نمایانی بوده و می باشند .

مختصر در ازمینه قدیمه افرادی که بتوانند عهده دار يك چنین خدماتی بشوند در اروپا نیز وجود نداشت ولی آنها بزودی متوجه شدند که این عیب اساسی را باید هتماً رفع کرد و در نیمه اول قرن نوزدهم همانطور که بتأسیس مدارس خصوصی صنعتی (از قبیل صنایع مستظرفه - معادن - معمولات صناعی - مکانیک - شیمی و غیره) پرداختند - مدارس مخصوصی هم جهت تعلیمات تجارتی دائر ساختند و بدین واسطه است که اکنون تشکیلات تجارتی اروپا و امریکا بر اساس متینی استوار و آئینه آنها کاملاً تأمین شده است .

در اینجا نمیخواهیم تاریخ توسعه تعلیمات تجارتی را در خارجه شرح دهیم - همینقدر اشاره میشود که اکنون در هر يك از ممالک خارجه صد ها مدرسه و دارالعلم و کلاس و انواع مؤسسات برای تعلیمات تجارتی وجود دارد . حتی در مملکت ترکیه که از سایر ممالک عقبتر است تا آنجا که ما اطلاع داریم از سال ۱۴۱۲ يك مدرسه عالی تجارت در اسلامبول وجود دارد که عده فارغ التحصیل های آن تا سال ۱۳۴۰ یعنی ۱۸ سال بعد به ۲۴۷ نفر بالغ شده بود .

در ایتالیا برای تعمیم تعلیمات تجارتی مؤسسات زیادی وجود دارد از جمله مدارس ابتدائی تجارتی که دوره تحصیلات آن سه سال و شاگردان فارغ التحصیل مدارس ابتدائی تجارتی که دوره تحصیلات آن

سه سال و شاگردان فارغ التحصیل مدارس ابتدائی متعارفی در آن قبول میشوند . سپس مدارس متوسطه تجارنی است که دوره تحصیلات آن چهارسال است و بالاخره مدارس عالی تجارت که در مدت سه سال تحصیلات آنها خاتمه می یابد . بعلاوه در شهر سیلان يك دارالفنون خصوصی تجارت موجود است که دوره تحصیلات آن چهارسال میباشد و در شهر ونیز برای تهیه معلمین و مأمورین قابل تجارنی يك مؤسسه عالی تجارنی وجود دارد بنام: *Instituto Superieure di Commercio inVénez ia* که مرکب است از يك فاکولته (متضمن سه شعبه : علم محاسبه - علوم اقتصاد و حقوق - السنه) و يك مدرسه عالی تجارت که دوره آن سه سال و يك شعبه مخصوص برای تهیه قونسولها که مدت تحصیلات آن چهار سال است .

غیر از این مؤسسات و تشکیلات علمی تجارنی که با مختصر فرقی در کلیه ممالک وجود دارد - در آلمان و بطور کلی در تمام ممالکی که بزبان آلمانی تکلم مینمایند مدارس موجود است بنام مدارس تکمیلی تجارت : *Kaufmännische Fortbildungs-Schulen* (نظیر مدارس دیگری که معروفست بمدارس تکمیلی صناعت *Gewerbliche Fortbildungs-Schulen*) که مخصوص بالمانهاست این ملت در اروپا قبل از همه ملتفت اهمیت تجارت شده و آنرا در درجه اول اهمیت قرار داده است و همچنین مترادفاً در تعلیمات صنعتی نیز مراقبت وجدیت مخصوص بعمل آورده و حتی با دخالت دولت تحصیلات متوسطه تجارنی برای کلیه اشخاصی که تحصیلات ابتدائی تجارنی را کرده بودند اجباری گردید و اغلب مأمورین و مستخدمین نیز مکلف بودند که از مدرسه تکمیلی

تجارت که فوقاً ذکر شد فارغ التحصیل بوده باشند در این مدارس مخارج تحصیل بر عهده متعلمین میباشد و مخصوصاً در مملکت پروس بقدری این فکر قوت گرفته و توسعه یافته بود که در سال ۱۹۰۲ عده مکانب آنجا به ۲۴۴ بالغ گشته و اکنون یقیناً بمراتب زیادتیر شده است و نظیر همان مدارس از سال ۱۳۳۰ در مدرسه عالی تجارت اسلامبول نیز کلاسهای تجارتی بجهت اکابر ایجاد شده است

اکنون مؤسسات مخصوص تعلیمات تجارتی خیلی بیش از آن است که در فوق برای مثال گفتیم و محض احتراز از تطویل کلام از ذکر مدارس و مؤسسات تجارتی سایر ممالک معظمه از قبیل انگلستان و امریکا و غیره که خیلی بیش از اینها اهمیت دارد صرف نظر شد یقین داریم که همان چند مثال فوق برای بیان مراد کافیت و بما خوب میفهماند که تا چه اندازه در این موضوع که عامل مهم ترقی و سعادت مملکت است ما مبتدی هستیم

۲۷ مهر ماه ۱۳۰۶

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

